Lauri Rauhala – fenomenologi vai eksistentialisti?

Heikki Vuorila

Ihmistä tulisi tutkia ja hoitaa kokonaisuutena, johon kuuluisi lääkehoidon lisäksi myös ennaltaehkäisy sekä liikunta, ravintoasiat ja muut hoidot sekä elämäntavat.

Oliko Lauri Rauhala (14.9.1914–5.4.2016) fenomenologi vai eksistentialisti. Vai molempia? Rauhalan filosofisessa elämäntyössä yhdistyvät fenomenologia ja eksistentialismi.

Fenomenologia tulee Rauhalan filosofiaan **Edmund Husserlilta** (1859–1938) ja eksistentialismi **Martin Heideggerilta** (1889–1967). Näiden yhdistelmästä eksistentiaalisesta fenomenologiasta hän ajattelee niin kuin **William A. Luijpen** (1922–1980) on siitä kirjoittanut. Eksistentiaalis-fenomenologisella metodilla Rauhala tarkastelee ihmisen olemassaoloa eli eksistenssin olemassaolon perusehtoja.

Rauhala käsitteli väitöskirjassaan (1969) intentionaalisuutta ja tiedostamattoman tajunnan perusteitten analyysia. Analyysin pohjalta hän päätyi siihen, että tiedostamaton tajunta on parhaiten ymmärrettävissä merkityssuhteitten muodostumisen problematiikkana. Tiedostamaton on osa tajuntaa, joka on merkityssuhteitten organisoitumisen kokonaisuus. Filosofisessa analyysissä tajunnallisen tiedostamisen struktuurissa jokin muotoutumassa oleva, kehittymätön, puutteellinen tai virheellinen *mieli-alkio* suhteutuu tiedostavaan merkityksfunktioon. Merkityssuhteita ei voida ottaa tiedostamattomasta, kuten esineitä jostakin paikasta. Tiedostaminen on sitä, että tietoisuudessa aktivoituu jokin suhdejärjestelmä, joka on *vastaanottokykyinen*. Merkityssuhteiden muodostuksella on erilaisia vaiheita. Koetun maailman merkityssuhteet ovat jatkuvan kehityksen ja muuntumisen alaisia. Tämä muuntuminen voi olla joko suotuisaa tai epäsuotuisaa.

Kirjassaan *Filosofinen orientoituminen* psykosomatiikan ongelmaan (1976) Rauhala lähtee ratkomaan filosofian ratkaisematonta mind–body-ongelmaa. Aluksi Rauhala puhuu keho–sielu-suhteesta, mutta myöhemmässä vaiheessa hän kirjoittaa keho–tajunta-suhteesta. Koska *sielu* ja *sielullisuus* ovat monimielisiä ja vaikeasti rajattavissa sekä tutkimuksessa hankalasti hallittavissa, hän käyttää *tajuntaa* ja *tajunnallisuutta*. Tajunta todellistuu ymmärtämisenä. Jatkossa hän sanoo käyttävänsä ymmärtämisen kokonaisuudesta *tajunta* termiä.

Rauhala oli fenomenologi!

Myöhemmin Rauhala tuo hänen mind–body-ongelman ratkaisuyritykseen mukaan ihmisen yksilöllisen elämäntilanteen, situaation, johon ainutkertainen ihminen realistuu. Kehollaan ihminen on suhteessa maailmaan toisella tavalla kuin tajuntansa avulla. Situaatiossa ihminen kietoutuu maailman realiteetteihin ja tulee sellaiseksi kuin situaation rakenneominaisuudet edellyttävät. Rauhalan eksistentiaalis–fenomenologisen filosofian mukaan ihminen on enemmän kuin kehon ja tajunnan muodostama yhteys. Mind–body-ongelman ratkaisuyrityksen tulisi siten kuulua: situaatio–keho–tajunta-kokonaisuus.

Rauhalan kehittelemän filosofisen ajatusmallin tavoitteena on tehdä käsitettäväksi se, miten ihminen on todellistunut olemassaolon eri muotoina niin, että on kokonaisuus. Tätä mallia hän kutsuu situationaaliseksi säätöpiiriksi, joka eroaa traditionaalisista ihmiskäsityksistä niin, että situationaalisessa säätöpiirissä ihmistä ei voida käsittää ilman häntä ympäröivää maailmaa. Ihmisen elämäntilanne, jossa hän todellistuu on osa ihmistä. Ihmistä on aina tutkittava sosiaalisissa suhteissa.

Ensisijaisesti pidän Lauri Rauhalaa fenomenologina, sillä hänen mukaansa tajunta voi tutkia itse itseään. Samoin ihminen voi tutkia kehon tajutonta sekä omaa olemistaan tajunnan avulla. Rauhala sanoo olleensa tajunnan filosofian asianosainen, sillä tajunnallisuuden erikoisluonne ja asema ihmisen olemassaolossa sekä maailman jäsentämisessä olivat hänen filosofiansa keskiössä jo 1950-luvun alusta alkaen. Hän on kuutisenkymmentä vuotta esittänyt ja yrittänyt perustella sitä, että tajunnallisia ilmiöitä ei voida redusoida luonnontieteen ilmiöiksi. Kun taas situaation ja situationaalisen säätöpiirin käsitteen hän otti käyttöön vasta 1970-luvulla.

Lauri Rauhala (1914-2016)

Rauhala oli suomalainen filosofi ja psykologi, joka teki filosofisen elämäntyönsä fenomenologian ja eksistentialismin parissa. Hänen elämäntyönsä kohdistuu ihmisen ainutkertaisuuden todellisuuden tutkimiseen. Rauhalan fenomenologis-eksistentiaalinen käsitys ihmisestä voidaan ymmärtää vain ja ainoastaan ihmisen omasta tilanteestaan käsin.

Väitöskirjaansa Intentionaalisuus ja tiedostamattoman problematiikka hän valmisteli vuosina 1961–1969. Väitöskirjan vastaväittäjänä oli **Sven Krohn**. Väitöskirja perustuu **Freudin** ja etenkin **Jungin** syväpsykologiaan. Väitöskirjan valmistumisen jälkeen hän jäi eläkkeelle vuonna 1981 soveltavan psykologian professorin virasta Helsingin yliopistosta. Virassaoloaikana hän kirjoitti kaikki tärkeimmät filosofiset artikkelinsa ja kirjansa. Eläkkeelle jäätyään hän alkoi kansantajuistaa omaa filosofiaansa.

Rauhalan filosofiaa on sovellettu useissa empiirisissä tieteissä; esimerkiksi kasvatustiede, kasvatusfilosofia, liiketaloustiede, hoitotiede. Lapin yliopiston soveltavan psykologian laitos on aikanaan perustettu Rauhalan ajatusten innoittamana. Laitos perustettiin Rauhalan oppilaan **Juha Perttulan** (1964–2015) ideasta ja aloitteesta. Aluksi Perttula toimi laitoksen johtajana. Myöhemmin hän oli Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellisen tiedekunnan psykologian professorina. Perttulan teosta *Kokemus psykologisena tutkimuskohteena – johdatus fenomenologiseen psykologiaan* pidetään oppikirjaklassikkona, jossa hän esittelee Rauhalan ajatteluun perustuvia ajatuksiaan.

Rauhalan filosofia ja psykologia sopii henkilöille, jotka etsivät vastausta ikiaikaiseen kysymykseen: mitä on olla ihminen?

Rauhala oli suomalainen filosofi ja psykologi, joka teki filosofisen elämäntyönsä fenomenologian ja eksistentialismin parissa. Nyt hänen ajatuksiaan pohditaan Via-Akatemian luentosarjassa ensi keväänä.

Heikki Vuorila

FM, filosofi **Heikki Vuorila** tutustui ensimmäisen kerran **Lauri Rauhalan** ajatteluun *Henkinen ihmisessä* (1992) teoksen kautta. Kirjan lukeminen kannusti Vuorilaa jatkamaan Rauhala–tutkimuksia. Hän kirjoitti Rauhalasta haastattelun *Suomi*–lehteen (1994) otsikolla *Mitä on henkinen?* Kiinnostusta Rauhalan filosofiaa kohtaan kesti aina vuoteen 1995 saakka.

Vuorilalla oli tavoitteena tehdä pro gradu -tutkielma Rauhalan holistisesta ihmiskäsityksestä, mutta siihen aikaan Rauhala ei ollut "muodissa" Helsingin yliopiston teoreettisen filosofian laitoksella. Maisterin tutkinnon hän teki **Ludwig Wittgensteinin** holistisesta kielikäsityksestä. Tämän jälkeen hänelle tuli taukoa Rauhalan ajattelusta, mutta seuraten tarkkaan, mitä Rauhala kirjoitti, mitä hänestä kirjoitettiin, mitä hän julkaisi.

Rauhalan ajatukset nousivat Vuorilalle uudelleen pintaan, kun *Uuden Safiirin* päätoimittaja **Terttu Seppänen** kysyi häneltä haastattelua Rauhalasta hänen 100-vuotispäivän kynnyksellä vuonna 2013. Tästä syntyi laajempi artikkelisarja. Rauhala täytti 100 vuotta vuonna 2014. Tämän jälkeen Vuorila osallistui erilaisiin Rauhala-seminaareihin pitämällä luentoja ja kirjoittamalla luennoista.

Aivan viime vuosina Vuorila on luennoinut ja pitänyt lukupiirejä Rauhalan filosofiasta Kriittisessä korkeakoulussa. Tämä työ jatkuu, mutta nyt keväällä 2022 Via-Akatemiassa. Via-Akatemian kevään 2022 luentosarjassa on tavoitteena viedä Rauhalan fenomenologis-eksistentiaalista filosofiaa eteenpäin, sillä Rauhala kannusti eläessään oppilaitaan sanomalla "ihmikäsitykseni on kehittelynalainen", joten viekää sitä eteenpäin.

Heikki Vuorila pitää ensi keväänä luentosarjan Lauri Rauhalan ajattelusta. Luentosarjan sisällöstä kerrotaan enemmän sivulla 2.

© Via ry ja Heikki Vuorila